

Навіть у своїх листах письменник нерідко вдається до народних фразеологізмів – ідейно-фразеологічних одиниць, більшою чи меншою мірою фразеологізованих сполучень слів. Не оминаються М. Коцюбинським і прислів'я, приказки, "крилаті" вислови: *Марне надали Ви собі клопоту й праці, накриваючи мене мокрим рідном за те, що я не обзивався ані словечком до Вас* (V, 10); *Жаль мені дуже, що не так склалося, як ждалося* (V, 31); *Щодо матеріалів для календаря, то тільки й потіхи мені, що лист з України „рада б душа до раю, - та гріхи не пускають“*; *нікали* (V, 47); *Тільки й потіхи мені, що лист з України „рада б душа до раю, - та гріхи не пускають“*; *нікали* (V, 57) та ін. Певна річ, фразеологізми використовуються переважно для того, щоб з їхньою допомогою явища дійсності відтворити більш виразно, оригінальну, влучно, з яконайбільшою стилістичною доцільністю.

Можна зауважити, що деякі слова і форми слів (*коверти, жию, хвороба, писамість, молодість, она*) з погляду сучасного сприймання ненормативні. Це й зрозуміло, бо листи писались у часи коли норми сучасної української літературної мови ще тільки активно формувалися.

Листи М. Коцюбинського мають велику історично-пізнавальну й художню цінність, бо доносять до нас тодішнє розмовно-побутове й епістолярне мовлення, допомагають простежити за розвитком української мови у кінці 19 – початку 20 століть.

Література

- Дудик П.С. Стилістика української мови. Наяч, посібник. – К.: „Академія“, 2005. – 368 с.
 Коцюбинський М.М. Твори: В 7 т. – Т.5: Листи (1880-1904). – К.: Наук. думка, 1974. – 312 с.; Т.7: Листи (1910-1914). – К.: Наук. думка, 1975. – 415 с.
 Курс історії української літературної мови. Т.1 / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – С.519-524.
 Машько Л.І. та ін. Стилістика української мови: Підручник / За ред. Л.І. Машько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
 Пилипський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976. – 288 с.
 Українська мова: Енциклопедія. – К.: Вид-во "Укр. енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2000. – 750 с.

П.С. Дудик, Л.В. Ружанець

МИЛОЗВУЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА В ПОЕЗІЇ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

Милозвучність мовлення – одна з його позитивних, виразнозримих лексико-семантичних і стилістичних ознак. Лексему *милозвучність мовлення* можна вважати синонімічним найменуванням іншомовної назви *евфонія, евфонічність* (грец. *euphonia*, від *eu* – добре і *phone* – звук) мовлення.

Кожна з мов по-своєрідному милозвучна, неповторна. Мови не розрізняються за такою ознакою як милозвучність і немилозвучність. Усі мови у вимірах милозвучності / немилозвучності рівноцінні.

Наймилозвучнішою для кожного мовця (крім поодиноких випадків) є рідна для нього материнська, батьківська, мова того народу, частинкою якого і є будь-хто з мовців. Таке оцінювання повинно вважатися єдино слушним, принаймні найбільш умотивованим.

Уже створено досить об'ємну лінгвістичну літературу з проблеми милозвучності мови зrealізовується в милозвучності мовлення. Якщо мова – явище тільки соціальне, то мовлення – явище одночасно і соціальне, і особистісне, індивідуальне, зrealізоване кожним як в усній формі, так і в писемній.

Милозвучність (евфонія) українського мовлення, її сутність уже досить повно витлумачили лінгвісти, також і в україністиці.

У "Великому тлумачному словнику сучасної української мови" зауважується: *евфемізм* – це "чи вираз, яким змінюють у мові грубе, непристойне, з неприємним емоціональним забарвленням слово" [Великий тлумачний словник, 1991-2001: 255].

В "Українській мові" Енциклопедії милозвучність витлумачується як „здатність фонетичної системи мови до мелодійного, гармонійного звучання, а також до створення звукових образів за допомогою засобів підсилення виразності та емоційного забарвлення кожного тексту, переважно в художньому й його усній реалізації“.

Милозвучність мовлення щонайбільше досягається конкретною фонетичною будовою словосполучень, речень, контексту будь-якого обсягу, мелодійністю різних сполук звуків, і ритмічності, стилістичною вмотивованістю. Важливу роль при цьому відіграє розташування звуків, особливо

як "Чари ночі". Велухаймось у їхню сердечну глибину, житейську філософію, художність, милозвучність:

*Смиються, плачуть солов'ї
 І б'ють піснями в груди.
 Цілуй, цілуй, цілуй її –
 знов молодість не буде...*

Усі слова в цих поетичних рядках загальновідомі, всі вони використані переважно в метафоричному значенні, через що сприймаються з особливою образністю, поетичністю. Солов'ї у цьому вірші не просто виспівують, а *смиються, плачуть, б'ють піснями в груди*. Такими засобами створюється картина бурхливої молодості, яка вкрай обмежена в часі так само, як і солов'їний спів. І радість, і захоплення, і любов, і відчуття неповторності миті, і підсвідоме печаль з привоєм швидкоплинності буття – все це з винятковою майстерністю передає поет кількома рядками. У цій поезії *земля тремтить в палких обіймах ночі, лист квітці рвійно шелестить, траві струмок воркотить, летять до хмар тумани, ллються пахощі густі, гнуться верби п'яні, бо бенкет весна справляє*. Молодість асоціюється у вірші із красою весни. З такою поетичністю, мелодійністю міг відтворити словами картину молодості з її найяскравішими ознаками тільки справжній художник слова, тільки винятково оригінальний поет. Художньо-стилістичної метафоризації О. Олесь нерідко досягає тим, що вдається до створення асоціативної символіки (*серце – клітка, чужина – могила, труна; українське слово – це "скутий орел"* тощо):

*Серце моє – клітка,
 А пісні – пташки,
 Що об неї б'ються
 І на волю раються.*

("Серце моє – клітка")

Кожен рядок у цьому тексті незмірно поетичний, метафоричний, образний. Порівняймо: *Серце моє – клітка*. *Клітка* – метафора, окремий образ. Внаслідок цього кожен рядок сприймається зацікавлено, емоційно, в душевно глибокій тональності. Таким є і наступний рядок: *А пісні – пташки*.

Пісню автор порівнює з *пташкою*, а пташка, як відомо, – це пречудове творіння природи, через що і слово *пташка* сприймається як голубиве, сповнене незаперечної емоційності. Весь образ виразно метафоричний!

Вдамося й до іншої асоціативної символіки:

*Чужина – могила,
 чужина – труна,
 Пустеля безплідна,
 Холодна, нудна.*

("Однаково: більше не жити")

Сказано творчо, індивідуально, незабутньо. *Чужину* поет порівнює з *могилою, труною, пустелею безплідною*. Ці порівняння навіюють на читача сум, викликають відчуття страху й холоду, бо *труна, могила* – це лексеми, які людина сприймає з острахом, переживанням. У цих рядках чітко виражається ставлення О.Олесь до чужини, в якій він змушений був перебувати впродовж багатьох років, хоча думками, всім своїм серцем був усе-таки з Україною, із синівською любов'ю до неї!

Поезія Олександра Олесь невмируша, бо вона *сміється, плаче, б'є піснями в груди...*

Сприяття і опетизування світу через легкі граціозні образи, гру і барви звуків природи надає поезії О. Олесь нев'яучої чарівності і краси. На наш погляд, О. Олесь належить до найбільш поетичних, найліричніших поетів-українців.

Література

- Великий тлумачний словник сучасної української мови / За ред. С.В. Федченка. – Київ-Ірпінь, 1991-2001. – 11426 с.
 Дудик П.С. Стилістика української мови. – К.: Вид-во центр «Академія», 2005. – 367 с.
 Машько Л.І., Сидоренко О.М., Машько О.М. Стилістика української мови. – К.: Вища школа, 2003. – С.436.
 Райська Л. Метафоричність поезії Олександра Олесь // УМШС – 1999. – №4. – С.60-61.
 Сидоренко О.М. Епітети в поетичній творчості О.Олесь // Українська мова в процесі національно-культурного відродження України: Збірник наукових праць. – К.: УПУ, 1993.

...наголошених і ненаголошених голосних... Термін "евфонія" у вилучається, зокрема, так: ним розмови звукових повторів (асонанс, алітерація, анафора, епіфора), ритм і мелодика. Як фонетичне [Українська мова, 2000: 314].

Милозвучність мовлення – одна з його позитивних ознак. Автори підручника "Стилістика української мови" [Мацько, 2003: 436] трактують милозвучність мови (мовлення) таким чином: "Евфонія – це милозвучність мови, а також дотримання мовцями правил фонетичних чергувань: і-й, у-в, би-б та ін." [Мацько, 2003: 436]. Милозвучність мовлення репрезентує собою "здатність фонетичної системи мови до мелодійного звучання, а також до створення звукових образів у висловлюванні. Ця якість мовлення досягається певними мовними засобами, переважно лексичними і фонетичними" [Дудик, 2005: 334].

Найоригінальніший вияв милозвучності мовлення зrealізується в усному відтворенні переважної більшості художніх текстів. Це підтверджується й нашим аналізом поетичної творчості Олександра Олеся (1878-1944), одного з видатних письменників, поетичні творіння якого позначені винятково оригінальною милозвучністю, ліризмом. О. Олександр увійшов в українську літературу одразу як оригінальний, тонкий лірик, співець кохання, краси і добра, рідного краю, долі свого народу. Ліричність творчості О. Олеся (Олександра Івановича Кандиби) легко вирізняє серед надбав його великих попередників і набутоків його сучасників. Це поет виразно індивідуальної краси, чарівності. Про це свідчать і самі назви його поетичних збірок: "З журбою радість обнялась" (1907), "Будь мечем моїм" (1909), "Цвіте трояндами" (1939).

Після книги Олександра Олеся "З журбою радість обнялась" Іван Франко писав: "Виступає молода сила, в якій уже тепер можна повітати майстра віршової форми і легких, граціозних пісень. Майже кожен віршик так і проситься під ноту, має в собі мелодію" [Сидоренко, 1993: 31].

Дивовижна легкість, звукова, ритміко-інтонаційна поліфонія, мелодійність віршів О. Олеся досягає вишуканості і красою мовних засобів, витонченістю форм. Вірші митця стали воїстину народними – також і завдяки властивій їм мелодійності, чіткій соціальній орієнтації, багатству народнопоетичної образності.

Романтичне світосприйняття поета, будучи щедро наповненим музичним ладом народної пісні, досягло вершин бездоганного словесного інструментування. Читачів буквально зачаровували алітерації й асонанси поезій О. Олеся.

У вірші „Косять коси” поет створив звукопис літнього сінокусу:

*Косять коси,
Луг голосить,
Косять, косять косарі...*

Цими рядками О. Олександр сягає віртуозності геніального Тараса Шевченка, який писав:

*Хто се, хто се,
По сім боці чеше коси?...
Хто се?...*

Глибоко проявившись народнопоетичними традиціями, О. Олександр у вірші „Роси, роси, дощику, ярину” із буденних слів зумів виткати неповторні поетичні зразки. Щоб досягти милозвучності твору, поет використовує такі мовностилістичні засоби, як епіфору, котра збігається з римою (ну-ну); алітерацію (повтори фонем р, з, ж), в якій ніби відзеркалюється гомін дощу; потрійний початковий повтор:

*Роси, роси, дощику, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану...*

Повторенням лексем у наведених рядках створюється динамічність подій. Цьому сприяє і лірично-емоційна інтонація, яку несуть на собі рядки з повтором.

Поезія О. Олеся стала для нього вічним і невмирущим національним здобутком на всі часи. Винятково чарівними видаються нам усі без винятку рядки з такого поетичного творіння О. Олеся,

ЛЕКСИКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ГАЗЕТИ "СІЛЬСЬКІ ВІСТІ" П.С. Дудик, І.В. Стасюк

Газета "Сільські вісті" – найбагатотиражніша в Україні. Масова, широко використовується. Матеріали вміщені в ній здебільшого опрацьовуються кваліфіковано також і в лінгвістичних вимірах, за орфографічними, пунктуаційними і мовностилістичними ознаками. Читачам газети пропонуються різноманітні публікації, які найчастіше досить довершені за змістом, життєво актуальні, достатньо мірою прогнозуочі.

Мовлення в рамках публіцистичного стилю – це мовлення засобів масової інформації (ЗМІ): мовлення радіо, телебачення, преси та ін.

Публіцистичний стиль мови і мовлення, як відомо, представлений багатьма підстилями (жанрами), кожен з яких внутрішньо неоднорідний, мовленням своєрідний. Наприклад, мовне оформлення наукової статті в газетах багато в чому не збігається з тим, що становить мовленнєву сутність ювілейної промови чи мітингового виступу або ж звичайного допису-інформації до газети, замітки, чи репортажу, звіту, інтер'ю, кореспонденції, есе, огляду, листів, повідомлення, реклами, чи сатиричних жанрів: фейлетону, памфлету, байки, гуморески, пародії і т. ін.

Публіцистичне мовлення найповніше й найкомпактніше реалізується в писемній формі – у газетах, в іншій суспільно-політичній літературі. Менш повно, але по-своєрідному публіцистичний стиль виявляється в усній формі. В обох формах публіцистики спільних ознак більше, ніж розрізнювальних, більшою чи меншою мірою індивідуальних, особистісних. Обом формам публіцистичного стилю притаманна досить помітна трафаретність висловлювання, тобто вживання специфічних стилістичних засобів – слів, словосполучень, сполучень слів і речень найрізноманітнішої будови. В обох формах публіцистичного мовлення найчастіше висвітлюються актуальні суспільно-політичні та інші проблеми сучасності. Справжній творець публіцистичного слова повинен забезпечувати мовленнєво-стилістичну майстерність написаного. В газеті або в журналі публіцистичного спрямування, також і в мовленні радіо, і в телематеріалах повинно зображатись точно, водночас і образно, змальовуватись те, що в цей час хвилює читача, слухача, глядача. Тільки дотримання вже усталеного в публіцистичному мовленні забезпечує його найбільш позитивні якості, особливості, зокрема, такі, як логічність, образність, емоційність публіцистичного слова [Дудик, 1:86].

Однією з центральних мовних проблем і об'єктом аналізу публіцистики є виявлення комплексу власне мовних явищ, які становлять основний зміст публіцистичного стилю і з яких формується своєрідність публіцистичного стилю мислення й мовлення.

Газета "Сільські вісті" – газета винятково позитивна не тільки за її суспільно-громадськими якостями, широкою проблемністю й актуальністю змісту, але й у плані власне мовному, особливо лексичному, граматичному, стилістичному. Вдамося хоча б до такої текстової ілюстрації, якою засвідчується переважачий характер одного з інформативних жанрів публіцистичного мовлення: Ніна Цюпа. "Правосуддя: тупцювання на порозі реформи"...

Уже другий підряд парламентський день скутий на прийнятті законів, зате аж надто насичений інформаційно. У середу заслухано й обговорено звіт Міністерства палива та енергетики про справи у вугільній галузі, ратифіковано Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією. А друга половина цього дня цілком присвячена парламентським слуханням з питань здійснення судово-правової реформи...

ДЕНЬ розпочався з урочистої ноти – Верховна Рада вітала новобранців. Завдяки недавньому переходу значної кількості депутатів на посади у владні структури, на їхні місця за списком прийшов другий ешелон". У середу склали присягу одинадцять новачків (до речі, дехто в минулих скликаннях вже працював у парламенті). Головним чином це доповнення блоку „Нашої України", двоє – фракції соціалістичної партії. Отже, у середу склали присягу Л. Бірюк, С. Давимук, С. Жижек, О. Криворучко, В. Пак, М. Ратушний, М. Сидоренко, В. Ульяченко, В. Шевченко, М. Садовий та Мухін (останні двоє за списком СПУ).

Цього ж дня оголошено про вихід із фракції БЮТ С. Хмари, перехід до фракції Соцпартії Горбатова. Від "Нашої України" відокремилась депутати, делеговані в парламент Українською